

Film Kuramı: Duyular Yoluyla Bir Giriş

Thomas Elsaesser & Malte Hagener

Çev. Berhan Soner & Barış Yıldırım

Dipnot Yayınları, Ankara, 2014, 341 s.

ISBN: 9786054878048

Her ne kadar yakınlarda sonunun geldiği ilan edilse de (*Post-Theory: Reconstructing Film Studies*, derleyen David Bordwell ve Noël Carroll, Madison: University of Wisconsin Press, 1996) sinema kuramları dönüşerek tartışılmaya devam ediyor. Bu alanda, tür, *auteur* gibi temel izlekler hâlâ vazgeçilmez sayılırken, yeni yaklaşım biçimlerine de ihtiyaç artıyor.

Sinema araştırmalarının öncü isimlerinden Thomas Elsaesser ile Malte Hagener'in *Film Kuramı*, kuramsal yaklaşımları kronolojik bir sıralamayla ele almak yerine farklı bir yol izliyor. Film ve izleyici arasındaki ilişkiyi odağa alan yazarlar, "pencere", "kapı" ve "ayna" gibi geniş tematik kavramlar üzerinden bir sınıflandırma geliştiriyor. Her bir kavramsal çerçeve, bir örnek filmle açılıyor. Ardından, temel kavramlar tanıtılıyor, belirli bir sinema kuramıyla ilişkili düşünce akımları ve kuramcılar değerlendiriliyor. Bu sayede, 1920'lerden günümüze sinema kuramının önemli aşamalarını izlemek mümkün hale geliyor.

Film Kuramı'nın özgün yanlarından bir diğeri de, yakın zamana kadar ihmal edilen beden ve duygulanımı merkeze alması. Beyazperde ile izleyicinin zihni ve bedeni arasında bir ilişkiyi anlamak açısından yeni ipuçları sunan kitap, aynı zamanda konuyla ilgili dersler için de temel bir kaynak niteliğinde.

Film Kuramı yedi bölümden oluşuyor. “Pencere ve Çerçeve Olarak Sinema” başlığını taşıyan ilk bölüm biçimci ve gerçekçi olarak ayrıştırılan film kuramları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ele almakta. Arnheim, Ayzentsteyn ve Bazin’in kuramsal mirası etrafında yoğunlaşan bölüm, bu mirasın günümüz tartışmalarını nasıl şekillendirdiğini anlamak bakımından önemli. Film izleme halinin bir eşikten geçme haliyle eşleştirildiği ikinci bölüm, seyircinin film öyküsüyle nasıl ilişki kurduğunu anlatı kuramının biçimcilikten ve post yapısalcılığa uzanan yönelimleri çerçevesinde tartışıyor. Yazarların bu tartışmada üzerinde durdukları kapı metaforu, izleyicinin odaklanma, özdeşleşme ve bağlanma gibi süreçler sonucunda filmin dünyasına girişine işaret etmek üzere seçilmiş. 1960-1980 yılları arasında merkezi bir paradigma haline gelen ve ayna imgesi-film imgesi ilişkisine odaklanan yaklaşımları tartışan üçüncü bölüm sinemanın yansıtmacı ve düşününsel potansiyeli üzerinde duruyor. Psikanalitik kurama referansla, aynaya bakmanın hem kişinin kendisiyle karşılaşması anlamına geleceğini, hem de bu bakışın dışarıya çevrilmesi aracılığıyla Öteki'nin bakışına dönüşeceğini vurgulayan yazarların bu noktada başvurdukları isimler Balazs, Metz, Baudry, Gunning ve Deleuze. Dördüncü bölümde ele alınan kavram çifti bakış ve nazar. Lacan'ın bakış-nazar ayırımından, Foucault'nun panoptikon modeline, Žižek'in Lacan yorumundan, feminist kuramcılarının katkılarına kadar uzanan bir tartışma hattını izleyen yazarlar izleyici-perde ilişkisini denetim-tahakkümle ve toplumsal cinsiyetle ilişkilendiriyor. Sinemayı özellikle kültürlerarası ve kişilerarası temas olarak kavramsallaştıran yaklaşımların tartışıldığı beşinci bölüm sinema-beden ilişkisine odaklanırken, altıncı bölüm sinemanın sesle ilişkisini ele alıyor. Bu ilişkiye ses teknolojilerindeki gelişmeler ve görüntü ses hiyerarşisi bağlamında yaklaşan yazarlar bu noktada Rudolf Arnheim, Michael Chion, Kaja Silverman ve Slavoj Žižek gibi kuramcılara başvuruyor. Kitabın yedinci bölümü film-zihin-beden arasındaki

bağlantıyı kavramsallaştırırken Deleuze'e ve bilişselci film kuramına odaklanıyor. Yazarlar dijital sinemanın sinemasal deneyimi nasıl değiştirdiğini sorguladıkları sonuç bölümünde ise film kuramının bu yeni dönemde varoluşa ve dünyayı anlamaya ilişkin yeni bir yol sunup sunamayacağını tartışıyorlar.

Luchino Visconti

Geoffrey Nowell- Smith

Çev. Burcu Erdoğan

Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013, 282 s.

ISBN: 9786051032269

Geoffrey Nowell Smith'in 2012 yılında Burcu Erdoğan'ın çevirisiyle Türkçeye kazandırılan *Luchino Visconti* kitabı yönetmenin filmlerini hayatı, politik yaşamı ve sanat anlayışı ekseninde değerlendiren biyografik bir çalışma. İlk basımı 1967'de yapılan kitap Visconti'nin *Yabancı* (1967), *Lanetliler* (1969) ve *Venedik'te Ölüm* (1971) filmlerinin dahil edilmesiyle birlikte 1974 yılında genişletilmiş ve 2002 yılında Nowell-Smith'in Visconti'nin başyapıtı olarak

nitelendirdiği *Ludwig'in* (1973), *Conversation Piece* (1974) ve *Masumlar* (1976) filmlerinin ve Visconti filmleri üzerine genel bir değerlendirme sunan retrospektif bölümünün eklenmesiyle birlikte son haline ulaşmış. Nowell-Smith, Visconti filmleri üzerine İtalyan yeni gerçekçiliği, melodram ve Marksizm etrafında yoğunlaşan tartışmalardan yola çıkarak, hem filmlerin konularını ve anlatısal özelliklerini değerlendiriyor hem de filmlerin yapım koşullarına ve tarihsel- toplumsal arka planına göndermede bulunarak yönetmeni tarihsel bir süreç içinde anlamının ipuçlarını sunuyor. Bu bağlamda, kitabın son bölümündeki retrospektif hem yönetmenin filmlerinde çoğu kez üstü kapalı biçimde işlenen homoseksüellik, ailenin çözülüşü, sınıf eleştirisi, aileye duyulan nostalji, tarih anlayışı gibi temel izlekleri çözümlemesi hem de Visconti sinemasının şekillenmesinde etkili olan düşünsel temellere, özellikle Gramsci

ve Lukacs'tan kaynaklanan Marksist tarih yorumuna dikkat çekmesi bakımından dikkate değer. Ayrıca kitabın bir diğer önemli noktası, 1960'ların sonundaki *auteur* üzerine yapılan tartışmalar tarafından biçimlendirilmesi ve *auteur* yaklaşımın işlemediği noktaları göstererek yapısalcılık ekseninde yeniden revize edilmesi gerektiğine dair bir öneri sunması. Zira Nowell-Smith yönetmenin eserlerinin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunurken, görünen anlamların yanı sıra görünmeyen yapısal bağlantılara bakmak gerektiğini, bu yapısal bağlantıların ise tarihsel süreçte farklılaşabileceğini ifade ediyor. Dolayısıyla kitap *auteur* yaklaşımın Visconti özelinde sunulması ve yeniden değerlendirilmesi gibi bir işlevi de yerine getirmiş oluyor. *Luchino Visconti* gerek temaları gerekse üslubuyla dünya sinemasına yön veren önemli yönetmenlerden birinin filmleri arasındaki bağlantı noktalarını araştıran ve yönetmenin sinemasına dair eleştirel yorumlar sunan kayda değer bir çalışma.

Sinema Savaşları:

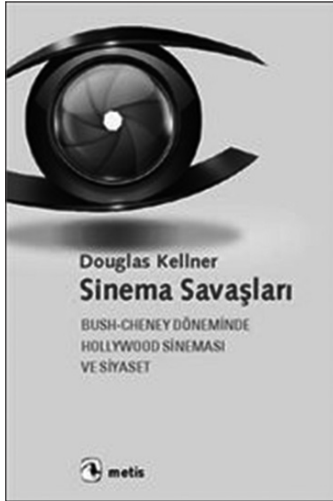
Bush - Cheney Döneminde Hollywood Sineması ve Siyaset

Douglas Kellner

Çev. Gürol Koca

Metis Yayınları, İstanbul, 2013, 342 s.

ISBN: 9789753429320

Douglas Kellner Türkiye sinema yazınında Michael Ryan'la birlikte kaleme aldığı *Politik Kamera* adlı kitabıyla tanınıyor. *Politik Kamera* 1960'lardan 1980'lere uzanan siyasal ve toplumsal süreçte Hollywood filmlerinde üretilen temsillerin hangi toplumsal fantezi, arzu ve endişelere karşılık geldiğini araştırırken, bu temsillerin hâkim ideolojinin yeniden üretilmesindeki ve yapıbozumundaki rolünü liberal ve muhafazakâr söylemler çerçevesinde yorumluyordu. Kellner'ın *Sinema Savaşları* adlı kitabı da *Politik Kamera*'yla benzer bir noktadan hareket ediyor ve 2000'li

yıllarda Bush-Cheney'nin iktidarı döneminde gerçekleşen 11 Eylül saldırısı, Irak ve Afganistan'ın işgali, çevre felaketleri, hak ihlalleri, işkence, küresel ısınma, ekonomik kriz gibi çeşitli toplumsal olayları ve çatışmaları dönemin Hollywood filmleri aracılığıyla okuma girişiminde bulunuyor. Filmlerin içinde bulunduğu dönemin tanıkları olduğunu belirten ve daha iyi bir dünyaya yönelik ütopya sunma özelliğinin altını çizen Kellner, Hollywood sinemasının bir temsiller mücadelesi sunduğunu belirterek, mevcut ideolojileri onaylayan, yeniden üreten muhafazakâr filmlerle eleştiren filmler arasında bir karşılaştırma yapıyor. Bu doğrultuda yazarın çok boyutlu bir kuramsal perspektiften yola çıktığını söylemek mümkün. Frankfurt Okulu ve kültürel çalışmalar teorisyenlerinin, Fransız yapısalcılarını ve postyapısalcılarının kültürel metinlerin çok anlamlılığına ve çelişkilerine ilişkin iddialarını ve kültürün toplumsal bir inşa olduğu, bünyesi gereği çatışmalar barındırdığı yönündeki tespitlerini film çalışmalarının kuramsal yöntem ve gelenekleriyle birleştiren Kellner, animasyon ve belgeselden, dizi ve kurmaca filme uzanan farklı kültürel ürünleri bir arada değerlendiriyor. Çalışmada bazı kurmaca ve belgeseller dönemin sorunlarına dair bilgi veren gerçekçi film örnekleri olarak nitelendirilirken, siyasi gerilim, korku ya da felaket filmlerinin daha çok alegorik temsiller sunduğu tespitinde bulunuluyor. Örneğin vahşi kapitalizmi, güç istemini ve açgözlülüğü eril iktidar kodlarıyla bütünleştirerek Amerikan toplumunun kurum ve değerlerine ciddi bir eleştiri yönelten *There Will Be Blood*, bu kapsamda Bush-Cheney yönetiminin Irak işgaline yönelik bir alegori olarak nitelendirilmekte.

Sinema Savaşları beş bölümden oluşuyor. “Dönemin Korkunçluklarıyla Yüzleşmek” başlığını taşıyan ilk bölüm, Bush-Cheney döneminde yaşanan çevre krizinin ve iklim değişikliğinin belgesel filmlerde nasıl sunulduğunu inceledikten sonra animasyonlara ve kurmaca filmlere uzanıyor ve *Resident Evil*, *28 Days Later* ve *Children of Men* gibi pek çok filmi felaket alegorileri olarak yorumluyor. Bush-Cheney döneminde felaket filmlerinin sayıca artışını yaşanan toplumsal ve siyasi krizle ilişkilendiren Kellner, bu filmleri günümüzdeki politikaların nereye evrilebileceğini gösteren karşı ütopyalar

olarak değerlendiriyor. İkinci bölüm Bush-Cheney hükümetinin aşırı sağ gündemi hayata geçirmesini mümkün kılan ve militarist politikaları meşrulaştırmasının önünü açan 11 Eylül'ün felaket filmlerine yoğunlaşıyor. 11 Eylül'ü ve sonrasını konu alan bu filmlerin Irak'a müdahaleyi meşrulaştıran muhafazakâr temalar kullandığı ve terörü gösteri haline dönüştürdüğü söyleniyor. Üçüncü bölüm Amerikan sineması ve toplumu için etkili bir muhalif figür olarak addedilen Michael Moore'un belgesel filmlerine odaklanıyor ve Moore'un belgesel filmlerinde kullandığı "kişisel tanıklık, araştırma ve yüzleştirmeye dayalı arayış dramaları ve partizan siyasi müdahaleler" gibi stratejilerle ne tür bir politik gündem yarattığını sorguluyor. "Hollywood'un Bush-Cheney Rejimiyle İlgili Siyasi Eleştirileri" başlığını taşıyan dördüncü bölüm gerçekçi eleştiri, alegori ve hicivden yararlanarak Bush-Cheney yönetimine karşı çıkan eleştirel filmlerle militarist politikaları savunan muhafazakâr filmleri bir araya getiriyor. Çalışmanın son bölümü ise Irak savaşını konu alan belgesellerden ve kurmaca filmlerden hareketle Irak'ın işgalinin, isyanın ve yaşanan çatışmaların Iraklılar ve Amerikalı askerler üzerinde yarattığı etkiyi sorguluyor.

Yakın dönem Amerikan tarihini ve kültürünü filmler aracılığıyla yorumlayan çalışma filmleri siyasi ve toplumsal bağlama yerleştirmesi ve filmlerin muhafazakâr ve liberal politikaların oluşturulmasındaki payını vurgulaması bakımından önemli bir başvuru kaynağı kuşkusuz. Ancak *Sinema Savaşları*'nın dönemin siyasal ve toplumsal olaylarına yer verirken ayrıntılı film çözümlerinden kaçınması, çoğu kez filmlerin tematik çözümlenmesiyle yetinmesi ve sinematografik eleştiriyi göz ardı etmesi. *Politik Kamera*'daki ayrıntılı film eleştirisi düşünüldüğünde filmler üzerine çok boyutlu bir tartışma yapma fırsatının kaçırılmasıyla sonuçlanıyor.